

درس خارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

موضوع جزئی: حکم اجتماع اغسال متعدده بر مکلف

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

تاریخ: ۳۰ مهر ۱۴۰۱

مصادف با: ۲۵ ربیع الأول ۱۴۴۴

جلسه: ۱۷

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در مسأله ۶۹۸ بود. عرض شد که به حسب قاعده و روایات، در فرض تعدد اغسال، نسبت به اغسال واجبه و مستحبه، تداخل جایز است و غسل واحد از اغسال متعدده مجزی است و فقط یک فرض که از مانحن فیه خارج است و از باب تفاوت مطرح شد این بود که چرا در واجبات و مستحبات و در اموری که بعضی از آن واجب و بعضی مستحب است؛ با اینکه احکام متضادند، تداخل جایز است، لکن بین حرمت و وجوب تداخل جایز نیست؟ در پاسخ عرض شد که در واجبات و مستحبات، صرف الوجود مد نظر است لذا تحقق یک وجود در خارج، می تواند جایگزین وجودات مختلف شود، اما در رابطه با حرمت، صرف الوجود، مراد نیست، بلکه مطلق الوجود، مراد است و وجود به نحو طبیعت ساریه مورد نظر است و منظور از طبیعت ساریه در باب حرمت این است که هیچ فردی از افراد آن طبیعت نباید در خارج محقق شود در نتیجه اگر یک وجوب باشد [، مثل امر به نماز «صل»] و یک حرمت باشد [، مثل نهی از غضب «لا تغضب»] و مکلف برای امتثال امر نماز مجبور به تصرف در مکان غضبی شود [، یعنی مجبور شود که نمازش را در مکان غضبی بخواند] به معنای تحقق حرمت در خارج خواهد بود و با مطلق الوجودی که نهی به آن تعلق گرفته است، سازگار نخواهد بود، چون مطلق الوجود به این معناست که هیچ فردی از آن طبیعت منهی عنه نباید در خارج محقق شود.

مرحوم سید (ره) در ادامه مسأله ۶۹۸ نوشته است: «و حصل امتثال أمر الجميع و کذا إن نوى رفع الحدث أو الإستباحة إذا كان جميعها أو بعضها لرفع الحدث و الإستباحة و کذا لو نوى القربة و حينئذ فإن كان فيها غسل الجنابة لا حاجة إلى الوضوء بعده أو قبله و إلّا وجب الوضوء...»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، [در صورتی که شخص با انجام غسل واحد، اغسال متعدده را نیت کند، غسل او از همه آن غسل ها کفایت خواهد کرد و] امتثال امر نسبت به همه آن غسل ها حاصل خواهد شد و همین گونه است [، یعنی همانند کفایت غسل واحد از اغسال متعدده است]، اگر شخص در هنگام غسل کردن، رفع حدث را نیت کند یا إستباحه را نیت کند [، یعنی در هنگام غسل کردن، مبیح بودن آن را برای نماز نیت کند]، در صورتی که جمیع آن غسل ها یا بعضی از آن غسل ها برای رفع حدث و إستباحه باشد و همچنین، اگر قرب به خدا را نیت کند و قربۀاً إلى الله غسل کند پس اگر غسل جنابت در بین آن غسل های متعدده باشد، بعد از غسل و قبل از آن، نیازی به وضو نیست ولی اگر غسل جنابت در بین آن اغسال متعدده نباشد، وضو واجب است.

دلیل حصول امتثال جمیع اغسال با غسل واحد

دلیل اینکه با غسل واحد، امتثال، نسبت به جمیع اغسال حاصل می شود این است که مکلف، هر یک از آن اغسال را به نحو تفصیلی قصد کرده است [، یعنی تک تک آن اغسال را قصد کرده است]، پس آن غسلی را که انجام داده است، امتثال برای جمیع آن اغسال

۱. سید محمد کاظم، طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۱۳.

قصد شده می‌باشد و از همه آن اغسال، مُجْزِی است [و نیازی نیست که برای هر یک از آن اغسالی که نیت کرده است، غسل جداگانه‌ای انجام بدهد] و همان غُسل واحد، ذمه او را بری می‌کند و اما اگر تمامی آن اغسال را به نحو اجمال قصد کرده باشد [، یعنی مکلف نیت کند که به نیت همه غسل‌هایی که بر ذمه‌اش است، غسل واحدی انجام بدهد و به تک‌تک آن غسل‌ها تصریح نکند]، کما اینکه غسل واحد را به قصد قربت مطلقه انجام بدهد، در این صورت نیز با غسل واحد، امتثال نسبت به همه غسل‌ها حاصل می‌شود چون وقتی مکلف قصد قربت مطلقه می‌کند هر کدام از آن غسل‌ها به صورت قُربی انجام می‌شود و قربت به بعضی از آنها دون بعض دیگر اختصاص ندارد و غرض نیز چیزی بیش از انجام غسل به قصد قربت نیست و این قصد با انجام غسل واحد، نسبت به همه غسل‌هایی که بر ذمه مکلف است، حاصل می‌شود.

حصول امتثال جمیع اغسالی که برای رفع حدث یا استباحه باشند، با غسل واحد

همچنین، اگر مکلف در هنگام غسل، رفع حدث را قصد کند و همه اغسالی که بر ذمه اوست برای رفع حدث باشند یا استباحه را قصد کند و همه اغسالی که می‌خواهد انجام بدهد عنوان مبیح بودن برای نماز را داشته باشند، با غسل واحد، امتثال نسبت به جمیع آن غسل‌ها حاصل می‌شود زیرا هرچند که آنها را به نحو تفصیلی قصد نکرده است، ولی تمام آن غسل‌ها را به نحو اجمالی قصد کرده است و قصد اجمالی جایگزین قصد تفصیلی است و لذا امتثال نسبت به جمیع اغسال حاصل شده است.

اما اگر بعضی از اغسال برای رفع حدث باشند و بعضی دیگر، مبیح برای نماز باشند و مکلف یکی از این دو را قصد کرده باشد [، یعنی یا رفع حدث را قصد کرده باشد یا استباحه را قصد کرده باشد]، به نظر مرحوم سید (ره)، در این فرض نیز امتثال جمیع با غسل واحد حاصل می‌شود و نهایت چیزی که ممکن است گفته شود این است که در تقریب این مدعا گفته شود که غسل رافع حدث، به قید عدم استباحه مقید نیست، کما اینکه غسل مبیح نیز به غیر رافع بودن مقید نیست، بلکه علی نحو الإطلاق یا رافع حدث است یا مبیح برای نماز است [و به تعبیر روشن‌تر، لا بشرط است و به شرط لا نیست و چون لا بشرط است با شروط متعددی قابل جمع است] زیرا هم رافع برای حدث بودن و هم مبیح برای نماز بودن، دو حکم شرعی می‌باشند که بر هر دو عارض می‌شوند، یعنی هم بر موردی که غسل برای رفع حدث بوده و هم بر موردی که غسل برای استباحه بوده عارض می‌شوند در نتیجه، با غسل واحد امتثال نسبت به جمیع اغسال حاصل می‌شود و غسل واحد از تمامی غسل‌هایی که بر ذمه مکلف است مجزی خواهد بود.

رابطه بین اجزاء و امتثال چیست؟

معنای امثال این است که اگر مکلف بر طبق امر مولی کاری را انجام بدهد، اطاعت از ناحیه عبد نسبت به مولی بر آن صدق خواهد کرد و این امتثال، مُجْزِی نیز خواهد بود. ممکن است که گفته شود که نسبت بین امتثال و اجزاء، تساوی است، یعنی وقتی گفته می‌شود که امتثال، مُجْزِی است به این معناست که خود شارع مقدس به عبد گفته است که بر طبق امر ظاهری و اصول عملیه عمل کند، پس عمل عبد، امتثال خواهد بود، لکن امتثال او در این صورت، بر طبق امر ظاهری خواهد بود. - امتثال بر سه قسم است؛ اول، امتثال بر طبق امر واقعی اولی است، دوم، امتثال بر طبق امر واقعی ثانوی، مثل اضطرار و امثال آن و سوم، امتثال بر طبق امر ظاهری که اصول عملیه می‌باشند - قدر مسلم، این است که وقتی امتثال آمد، اجزاء نیز خواهد آمد، یعنی وقتی امر مولی امتثال شود، مُجْزِی نیز خواهد بود و امتثال، اجزاء را نیز در پی خواهد داشت. پس اگر بنا بر اجزاء گذاشته شود و مکلف یکی از اغسالی که بر عهده‌اش است را قصد کند، در این صورت غسلی که مکلف انجام می‌دهد از تمامی اغسالی که بر عهده‌اش است، کفایت خواهد کرد و مُجْزِی خواهد بود، هرچند که نسبت به آن غسل‌ها التفات نداشته باشد.

«الحمد لله رب العالمین»